అమ్మ

ద్వివేదుల విశాలాక్షి

ఆ రాత్రి అమ్మా నాన్నా దెబ్బలాడు కొన్నారు. ఆ రోజే అన్న మాటేముంది ప్రతిరోజూ వారు దేనికోదానికి దెబ్బలాడుకొంటూనే ఉంటారు. కొన్ని సంవత్సరాలుగా ఇంట్లోవారికి అలవాటు పడిన దినచర్యగా మారిపోయింది వారి పోట్లాట. అలా వారిద్దరూ దెబ్బలాడుకోకుండా నవ్వుతూ, తూలుతూ కబుర్లు చెప్పుకొన్న రోజులు నాకో కొద్దిగా జ్ఞాపకం లేకపోలేదు. ఆ రోజుల్లో అమ్మా, నాన్నా, నేను సాయంకాలం అవగానే ఏ సినిమాకో, బజారుకో పార్కుకో పోయి తిరిగి వచ్చేవాళ్ళం. నాన్న కిష్టమైన వంటలు ఏరి కోరి చేసి పెట్టేది అమ్మ. నాన్న ఆఫీసు నుంచి వస్తూ నాకు పిప్పర మెంట్లు, బిస్కెట్లు కొని తెచ్చేవారు. అమ్మకి రకరకాల పువ్వులు తెచ్చి ఆప్యాయంగా జడలో పెట్టేవారు.

ఆ రోజులు కన్నుచాటు చేసి కరగి పోయాయి. ఎప్పుడు కరిగిపోయాయో.... ఎలా తరలిపోయేయో నా కిప్పుడు గుర్తులేదు. పెద్ద తమ్ముడు నాకు పుట్టిన తరువాత కూడా మేమిద్దరం చెట్టా పట్టాలు వేసుకొని పార్కుల్లో తిరగడం, నాన్న తెచ్చిన మిఠాయిని పంచుకు తినడం నాకు గుర్తుంది. వాడు పుట్టిన రెండేళ్ళకి పంకజం పుట్టింది. ముగ్గురు పిల్లల్ని వెంటేసుకొని అమ్మ ముందులా పార్కులకి, సినిమాలకి తిరక్కపోయినా ఈ విధంగా ఇంట్లో నిత్యాగ్నిహోత్రాలు గాజుకోడం ఇంకా ఆ రోజుల్లో ఆరంభం కాలేదు.

లలిత కడుపున పడ్డం, అమ్మ జబ్బు పడ్డం

నాన్నకి ఇంకో వూరుకి ట్రాన్స్ఫర్ కావడం అన్ని ఒక్కసారిగా ఉప్పెనలా ముంచు కొచ్చేయి. ఆరు నెల్లపాటు ఇంట్లో ప్రతి విషయానికీ ముజ్జిడ్డుగానే తయారయింది. ఒక విధంగా చెప్పాలంటే అమ్మా నాన్నల మధ్య అంతవరకు నిల్చిన ఏదో ఒక ఏకాభిప్రాయం ఆ సమయంలోనే సడలిపోవడం మొదలయింది. ఇంట్లో అయినదానికి, కానిదానికి దెబ్బలాటలు., అవుసరం ఉన్నా లేకున్నా నాన్న తన ఆధిక్యతని చూపుకోడానికి పడే తాపత్రయం., ఇదివరకు అతి సహజంగా నాన్న ఆజ్ఞల్ని అభిమానంతో పాటించే అమ్మ తనూ మనిషి నంటూ ఎదురు తిరిగి జవాబులు చెప్పడం— ఇలా ప్రారంభమయేయి— ఇంట్లో కలతలు, కన్నీళ్లు.

మొదట్లో పిల్లలం తిళ్లూ, తిప్పలూ మాని దెబ్బలాడుకొంటున్న అమ్మా, నాన్నల వంక బెగిరిపోయి చూస్తూ, నవ్వన్నది ముఖాల మీద లేకుండా, చిరుత ప్రాయపు ఆలోచన లన్నవి మనసులోకి రాకుండా, పుట్టి పెరిగిన ఇంట్లోనే దొంగల్లా నక్కి, నక్కి తిరిగే వారం. కాలం గడుస్తుంటే పెద్దవారి మాటలు, వాదులాటలు, చిన్న పిల్లలకి ఆటలుగా మారిపోయేయి. లలిత, చిన్నవాడు ఆడే వంతులాటల్లో నాన్నపాత్రధారి, దేనికోదానికి విధిగా ఎగిరిపడేవాడు. అమ్మ స్థానం తీసుకున్న పిల్ల ముక్కుచీదుతూ, మూతి విరుస్తూ ప్రతిదానికి కయ్యానికి సిద్ధమయేది.

కాస్త వయసు వచ్చిన నాకు ఆ చిన్న పిల్లల మనసుల మీద ఇంటి వాతావరణం ఎంత క్రూరమైన ముద్ర వేసిందో, అది వారి భావి జీవితాన్ని ఏవిధంగా కలుషితం చేయగలదో అర్థమయేది. కాని దాని నుండి వారిని తప్పించడానికి కాని, అమ్మా నాన్నలను పోట్లాడుకోవద్దని వారించడానికి కాని అనువైన వయసు నాకు లేదు. కొంతకాలానికి ఆ రకమైన వాతావరణానికి ఇంట్లో అంతా అలవాటు పడిపోయేము. పెరిగి పెద్దదాన్ని అయి ఇరుగు, పొరుగు ఇళ్లలో విషయాలు ఆకళింపు చేసుకొంటున్న కొద్దీ, ఇది మా ఒక్కింట పుట్టిన వింతేం కాదని, ఈ రకమైన సంసారాల్లో సర్వసాధారణంగా వచ్చే పరిణామాల్లో ఇదీ ఒకటని తెలుసుకొన్నాను.

ఇటీవల కాలంలో అమ్మా నాన్నల దెబ్బలాటకి మొదటి కారణం ఏదైనా చివరికి తేలే పర్యవసానం నా పెళ్లి గురించిన అమ్మ ఆరాటమే. నాకు పదమూడో ఏడు జొరబడిన రోజున 'పెళ్లికాని ఆడ పిల్ల గుండెల మీద కుంపటి', అన్న మాట అమ్మనోటి వెంట మొదటిసారిగా విన్నాను. అది మొదలు ఆ మాటని రోజు కెన్నిసార్లు విన్నానో... ఇంకా ఎన్నిసార్లు వినవలసి వస్తుందో నేను చెప్పలేను. ఆ కుంపటిని కదలించడానికి నాన్న తన ప్రయత్నాలు తాను చేస్తున్నా ఇంకా అవి చాలవని అమ్మ అభిప్రాయం.

'చదువు కొంటున్నాను కదమ్మా.... అంతగా పెళ్లికాకపోతే ఉద్యోగం చేసుకు బ్రతుకుతాను. దానికోసం నాన్నతో రోజూ పోట్లాడకమ్మా' అంటే అమ్మ వినదు. 'పెళ్లికాని ఆడపిల్ల ఈనాటి సంఘంలో ఒంటరిగా బ్రతక గలదా? తోడేళ్లలా వెంటబడే మగాళ్ల మధ్య నీతిగా బ్రతకడం అంటే మాటలనుకున్నావా? పిల్ల కాకికేం తెలుసు ఉండేలు దెబ్బ? అన్నిటికీ తగుదునమ్మా అంటూ బయలుదేరకు' అంటూ నా నోరు మూయించేది అమ్మ.

అమ్మ ఎంత పోరినా, నాన్న కాళ్లరిగేలా ఎంత తిరిగినా ఆ సంవత్సరం కూడా నా పెళ్లి స్థిరపడలేదు. కారణం.... వరుడికి చెల్లించవలసిన ముడుపు నాన్న దగ్గర సిద్ధంగా లేదు., అది ఏనాటికీ సిద్ధపడగలదన్న నమ్మకమూ లేదు. అయినా నాన్నకి తిరుగులేని నమ్మకం., ఏదో నాటికి తన కూతురికి ఏ ఇంజనీరునో, డాక్టరునో వరుడిగా తేగలనని.

అడుగడుక్కీ అమ్మ అడ్డుపడుతున్నా నాన్న ఇస్తున్న భరోసాతో నా చదువు మెట్రిక్యులేషన్ వరకు సాగింది. అమ్మ దృష్టి వయసులో ఉన్న కుర్రాళ్లని దాటి రెండో పెళ్లి వాళ్ల మీదికి మళ్లుతున్న సమయంలో టైపు, షార్టుహేండ్ పరీక్షలు రాసి వచ్చేను. 'ఈ ఫలితాలు తెలిసి పరీక్షలు పాసైతే ఉద్యోగం చేస్తానంటూ ఎగబడుతుంది. అప్పుడు దాన్ని కాదూ కూడదూ అని ఒప్పించడం కష్టం. ఈలోగా ఆ గండికోట వారి అబ్బాయికో, అనంతపురం వారి మేనల్లుడికో ఏదో ఒకటి సెటిలు చెయ్యండి' అంటూ ఆ రాత్రి భోజనాల సమయంలో నాన్నని ఒత్తిడి చేసింది అమ్మ.

'అదృష్టం కలసొచ్చి అది ఉద్యోగం చేస్తానంటే పోయేదేముంది? చెయ్యనీ.... సంబంధాలు చూస్తూనే ఉందాం. ఏదో ఒకటి కలసివస్తే అప్పుడే మానేస్తుంది' అన్నారు నాన్న, ఇందులో కంగారు పడ్డాని కేముందన్న ధోరణిలో.

దానితో అమ్మ రెచ్చిపోయింది. "ఇంతకాలం ఈ నాను డికి కారణం ఇదన్నమాట. ఆడపిల్లకి పెళ్లి చెయ్యకుండా, దానిచేత ఉద్యోగం చేయించి ఇల్లు తిప్పుకోవాలను కొంటున్నారన్నమాట. ఏడుగురి పిల్లల తండ్రివై ఆ మాట అనిందికి సిగ్గేనా లేకపోయిందా? దాని వయస్సెంతో జ్ఞాపకం ఉందా? ఆ ఈడుకి నేను ఇద్దరు పిల్లల తల్లినయేను."

"దాని వయసుకేముందే? పద్దెనిమిది వెళ్తాయేమో.... అప్పుడే పెళ్లీడు దాటిపోయిందన్నట్లు మాట్లాడు తున్నావు" నాన్న తన వాదనని బలపరుచుకో చూసేరు.

"దాటి పోయిందని కాదు.... దాటిపోతే ఎవరూ ఈ పాటి కూడా ముఖం చూపించరని.... కాలంలో ఉన్న కర్రిగేదైనా బాగుంటుందిట.... ఇంకా ఇలా ఆలోచిస్తూ కూర్చుంటే......"

ఈ కర్రిగేదెకి ఉన్న రూపు కూడా పోతుందని అమ్మ భయం. "శంకరయ్య అన్ని సంబంధాలు తెస్తున్నా ఒకటికాకపోతే ఇంకొకటైనా కలసిరాకపోడానికి కట్నంతోపాటు పిల్ల రూపురేఖలు కూడా అంతంత మాత్రంగా ఉండడమే కారణం" అంటూ అమ్మలక్కలు చెవులు కొరుక్కోడం చాలాసార్లు విన్నాను. మరీ అంత అందహీనంగా ఉంటుందా నా ముఖం? పక్కనే ఉన్న అద్దంలో పరీక్షగా చూసుకొన్నాను.

ఆ చిరువెలుగులో నా ముఖం నా కెంతో ఆప్యాయంగా కన్పించింది. వైవాహిక జీవితం పట్ల నే నేర్పరచుకొన్న తీయ తీయని కోరికలన్నీ నా కళ్లలో మెరుస్తున్నాయి. అమ్మలా నేను అందంగా లేకపోవచ్చు.... కాని నా ఇంటిని అమ్మకన్న అందంగా తీర్చి దిద్దుకోగలను. అమ్మలా మాట మాటకి భర్తతో దెబ్బలాడను. చిన్న పిల్లల ముందు అసలు పోట్లాడను. బ్రతుకులో తీపిని చవి చూడక ముందే వారి నోళ్లలో జీవితం పట్ల నిరుత్సాహం, నిర్లిప్తత అనే చేదు కషాయాన్ని రంగరించి పొయ్యను. జీవితంలో ఏనాటికైనా వాళ్లు చేదు చవి చూడవలసి వస్తే ఆ చేదులో అంతర్గతంగా ఉండే తీపిని ఆస్వాదించి తృప్తిపడేలా వారిని పెంచుతాను.

ఆ మధురమైన ఆలోచనలు కలలలోకి జారిపోయి, కాలంతోపాటు ఆ కలలు కరగిపోయి తిరిగి నేను కళ్లు తెరచేసరికి బాగా తెల్లవారి పోయింది.

నాన్న మంచం ఖాళీగా ఉంది. "నాన్నేరమ్మా" పక్క గదిలో ఏవో సవరిస్తున్న అమ్మని ప్రశ్నించేను. "ఈ రోజు నుంచీ డ్యూటీవేళ మారింది. తెల్లవారగట్ల మూడింటికి వెళ్లిపోయేరు"

నాన్నపక్క పరిచింది పరచినట్లే ఉంది. కాస్సేపైనా మనిషి నడుంవాల్చిన ఆనవాళ్లు లేవు. డ్యూటీకి వెళ్లేవరకు అమ్మ నాన్నతో వాదులాడుతూనే ఉందా? అలసిన శరీరంతో, విసిగిన మనసుతో నాన్న అలాగే పనిలోకి వెళ్లేరా? ఎందుకో నా మనసులో బాగ కలుక్కుమంది.

ఉదయం పది గంటలవేళ పుట్టెడు జ్వరంతో తిరిగొచ్చేరు నాన్న

"కాంతం నీ మాటేకానీ . అమ్మాయికి ఏదో సంబంధం నిశ్చయం చేస్తాను. త్వరలోనే పెళ్లి చేసేద్దాం" అంటూ జ్వర తీవ్రతలో నాన్న ఒకటే పలవరింతలు.

ముందు రోజు రాత్రి ఆ మాట నాన్ననోట వినడం కోసం హోరాహోరిన పోట్లాడిన అమ్మ, ఆ స్థితిలో ఉన్న నాన్ననోట ఆ మాటలు విని కళ్ళ నీళ్ళు పెట్టుకొంది. వారం రోజులైనా నాన్న జ్వరం తగ్గలేదు. అమ్మ మతిపోయిన దానిలా నాన్న మంచాన్ని కరుచుకు కూర్చుంది. మందులు, డాక్టర్లు, వచ్చీ, పోయే చుట్టాలు, స్నేహితులు.. .. ఇంటి వాతావరణమే పూర్తిగా మారిపోయింది. నాన్న పలు మాటలు విన్నవారంతా నాన్నవంక, నావంక జాలిగా చూడ్డం నాకు భరించరాని శిక్షగా తయారయింది. రోజులు గడుస్తుంటే నాన్న జబ్బుకి నేనే కారణం అన్నట్లు అమ్మ విసుక్కొంటుంటే, ఏడుస్తుంటే.. . ఏం చెయ్యాలో, ఆమెని ఎలా ఓదార్చాలో తెలియక తికమకపడే దాన్ని.

మా ఇంటిని, నా జీవితాన్ని చీకటి నింపిన ఆ రాత్రి అందర్నీ వదలి నాన్న వెళ్లిపోయేరు. తన ఏడుగురు పిల్లల్ని దగ్గరికి తీసుకొని బావురుమంది— అమ్మ.

నాన్న లేని ఇల్లు వెల వెల పోయింది. నాన్నలేని అమ్మ మూగబోయింది. ఆడపిల్లనైనా అమ్మ

తరచు మూత్రం విసర్జిస్తున్నారా!

తరచుగా మూత్ర విసర్జన ఒక ప్రమాదకరమైన వ్యాధి. ఇది రోజురోజుకు వ్యాధిగ్రస్తునిపై తన ప్రభావం చూపి, మృత్యుముఖానికి దారి చేస్తుంది.

ఈ వ్యాధిచే బాధపడు వారు అధికదాహము, ఆకలి, శరీరమంతా పోట్లు, శారీరక మానసిక కార్యములందు అశ్రద్ధ, దినదినమునకు బలహీనులగుట, చురుకుదనము తగ్గి వ్యాధులు, జీర్ణశయ మాంద్యము, బలహీనమైన మూత్ర పిండములు, సరిగా లేని మూత్రకోశము కలిగి యుందురు. ఈ వ్యాధిని అశ్రద్ధ చేసినయెడల క్షీణించుట, దృష్టిమాంద్యము, నిద్ర లేకుండుట, అతిసారము, వాపులు, శారీరక మానసిక బలహీనత, చర్మవ్యాధులు, నరముల బలహీనత సంభవించును.

ఈ వ్యాధితో బాధపడువారు మాకు వ్రాయగోరుచున్నాము. మేము "ఉచిత వైద్య సలహా" ఇచ్చి, ఈ ప్రమాదకరమైన వ్యాధినుండి విముక్తులను, కఠినమైన ఆహార నియమములు లేకుండా శక్తి పొందుటకు సహాయపడెదము.

BARRYS REMEDIES LABORATORIES (AP)
Wellesley Square, Calcutta-16.

దేహపుష్టికి ఆరోగ్యానికి

పండిత-డి గోపాలాచార్యులవారి

జీవామృతం

అయుర్వేదాశ్రమం
(ప్రైవేట్) లిమిటెడ్,
మద్రాసు-17.

అమ్మ

సంతానంలో పెద్దదాన్ని కాబట్టి అమ్మతోపాటు ఆ ఇంటి బరువు బాధ్యతలు పంచుకోక నాకు తీరం లేదు. అమ్మకి ఇప్పుడు నేను గుండెలమీద కుంపటిని కాను. చేదోడు.... వాదోడు.....

అదృష్టం కలిసొచ్చి నాన్న పోయిన రెండు నెల్లకి మంచి పేరున్న ఒక కంపెనీలో స్టెనోగ్రాఫర్ ఉద్యోగం దొరికింది. అంతకన్న సంతోషం కలిగించిన విషయం ఆ ఆఫీసులోనే పనిచేస్తున్న మూర్తిరాజుతో స్నేహం. అతడి మంచి హృదయం, పరోపకార-బుద్ధి అచిరకాలంలోనే అతడిని ఇంట్లో అందరికీ ఆప్తుడిగా చేసింది. నన్నూ, నా మనసుని అర్థం చేసుకొని సానుభూతి చూపగలిగే వ్యక్తిని కలుసుకొన్నానన్నదే నా సంతోషకారణం.

క్షణక్షణానికి కదలడమే స్వభావంగా గల కాలం ఎవరి కోసం.... దేనికోసం ఆగదు. "ఈ రోజు నీ పుట్టిన రోజు" అంది అమ్మ కంచంలో అన్నం వడ్డిస్తూ.

"ఎన్నేళ్ళు?" అన్నాను ఉసిరి కాయ పచ్చడి అన్నంలో కలుపుతూ.

"పాతిక" అమ్మ కంఠంలో ఏ భావం పలకలేదు.

పాతిక ... అంటే ఇరవై అయిదు... నాన్న పోయి ఏడేళ్లయింది. వాసు ఇల్లు వదలిపోయి మిలటరీలో చేరి అయిదేళ్లయింది. పంకజం పెళ్లయి మూడేళ్లయింది. గడచిన కాలాన్ని కొలవడానికి ఎన్ని అనుభవాలని లెక్క పెట్టను? పగలంతా ఆఫీసు పనితో, రాత్రివేళల తుదీ, మొదలూ లేని ఆలోచనలతో గడచిపోయిన ఈ కాలాన్ని, ఒంటి మీద స్వారి చేస్తున్న ఇరవై అయిదు సంవత్సరాలని ఎంత కొలిస్తే తరుగుతాయి? ఏవిధంగా కప్పబడ్తాయి?

ఈనాడు ఇరవై అయిదేళ్ల కన్య ఈ కళ్యాణి. పదహారేళ్ల పుట్టిన రోజునాడు కూతురికి ఇంకా పెళ్లి కాలేదని బాధపడ్డ అమ్మ.... ఈ ఇరవై అయిదో పుట్టిన రోజునాడు 'పాతిక' అని ఎంత నిర్లిప్తంగా చెప్పగలిగింది!

తలెత్తి అమ్మ కళ్ల వంక చూసేను ఆ కళ్లలో ఆనాటి ఆవేదన లేదు. తీరని కోర్కెల జాడలు, తీర్చుకోవాలన్న కాంక్ష వాటిలో కన్పించ లేదు. కాలందాటిపోయిన ఈ క్రొరిగేదకి ఇంక పెళ్లి కాదనుకొని నిరాశ చెంది ఉంటుంది. ఆ నిరాశవల్ల జనించిన నిర్లిప్తత మాత్రమే ఆమె మాటలో ధ్వనించింది.

ఆఫీసుకి వెళ్లిపోతూ మరోకసారి అద్దంలో ముఖం చూసుకొన్నాను. ఆ నాటి రాత్రి చిరువెలుగులో నా ముఖం నాకు ఆప్యాయంగా కన్పించింది. ఈ నాటి పగటి వెలుగులో నా ముఖం హేళనగా ఒకానొక నాటి నా మనసులోని కోర్కెల్ని దృష్టికి తెచ్చి ఫక్కున నవ్వింది. పాతికేళ్ళకే బ్రతుకులోని కష్టాల్ని రుచి చూసిన ముఖం, పాతికేళ్ళకే యౌవ్వనంలేని సంసార భారంతో వడలిపోయిన ముఖం అద్దంలో ఆవ రూపు అందంగా కనిపించకపోయింది. "క్రొరిగేది.... క్రొరిగేది.... కాలందాటిపోయిన క్రొరిగేది...." మనసు కోసి విద్యున్మయమైన నేర్చిన పెదవులు చిరునవ్వుగా ప్రకటించేయి. అద్దాన్ని యథాస్థానంలో పెడ్తూ చిన్నగా నవ్వుకొన్నాను.

ఆ రోజు బస్సు తొందరగా దొరికింది. నా పెదవుల మీద నవ్వు ఇంకా పూర్తిగా వెలసిపోకముందే ఆఫీసు చేరుకొన్నాను. వరండాలోనే ఎదురుపడ్డాడు మూర్తిరాజు. "ఇతంకాలానికి మీ ముఖం మీద నవ్వు చూసేను. ఈ రోజు ఎంతో శుభదినం" అన్నాడు తృప్తిగా నా వంక చూస్తూ. ఏదో జవాబు చెప్పాలని నోరు తెరచేను. కాలందాటిన క్రొరిగేది పలుపుతాడు సడలించుకోవాలని వృథా ప్రయత్నం చేస్తూ కళ్ళ ముందు కదులాడింది. చెప్పాలను కొన్న జవాబుకి బదులుగా అంతవరకు నాలిక చివర ఆడుతున్న మాటే అప్రయత్నంగా తోసుకు వచ్చింది. "క్రొరిగేది" అన్నాను అతని వైపు చూస్తూ.

నా మాట అర్థంకాక అతను నా వంక వింతగా చూసేడు.

'ఏ మంటున్నారు?' అన్నాడు.

అప్పటికీ ఉదయాన్నే మనసులో చోటుచేసు కొన్న భావాలు పూర్తిగా తొలగిపోలేదు. "కాలం గడచిపోయిన 'క్రొరిగేది'" అన్నాను అదే ధోరణిలో.

'మీరేమంటున్నారో నా కర్థం కావడంలేదు' వెళ్లిపోతూ అన్నాడు అతడు.

'ఈ రోజు నా పుట్టిన రోజు.'

'కంగ్రాట్యులేషన్స్ . మరి ఆ మాట చెప్పరేం?' ఎంతో ఉత్సాహంగా చెయ్యి ముందుకి చాచేడు.

ఆ చెయ్యి వెంటనే అందుకోవాలనీ, వదలకుండా నాది చేసుకోవాలనీ మనసు ఉరకలు పెట్టింది. 'అదే చెప్తున్నాను' అన్నాను అతన్ని, అదుపులో పెట్టుకొంటూ నెమ్మదిగా.

'నాకు విన్పించినంతవరకు మీరదేం చెప్పలేదు ... క్రొరిగేది.. ఎర్రగేది అంటూ ఏమో అంటున్నారు. దానికి మీ పుట్టిన రోజుకి సంబంధం ఏమిటో....?'

'నా వయసు పాతికేళ్లు.... అంటే ఇరవై అయిదు. ఏనాడో యౌవనం తీరిపోయింది ఏనాడో బాల్యం తరలిపోయింది. కాలంలో ఉన్నప్పుడు క్రొరిగేదైనా బాగుంటుంది.... మా అమ్మ అంటుంది. . .'

ఆఫీసు మధ్యహాలులో ఉన్న గోడ గడియారం పది గంటలు కొట్టింది. వరండాల్లోను, చుట్టుపక్కల చలనం కలిగింది. ఆ సమూహంలో ఒకతెగా ముందుకి కాలు కదిపేను. మూర్తిరాజు నా అడుగుల్ని అనుసరించేడు. మధ్యహాల్లో ఇద్దరం విడిపోయేం. అతని సీటు అటు ఆఫీసరు గదిలో.

ఆ రోజు లంచ్ అవర్‌లో కూడా ఏహో అర్జెంటు లెటర్స్ డిక్టేటు చేస్తూ ఉండిపోయేడు ఆఫీసరు. ఆ పుణ్యకాలం కాస్తా అలా గడిచిపోయింది. ఆ పని పూర్తిచేసి బైటపడే సరికి మూర్తిరాజు నా కోసం

[illegible] [illegible]. "ఇంకా [illegible] [illegible] [illegible] లేదు. మీరు వెళ్ళవలసిందే" అన్నాను అన్యాయంగా.

'నేను చెప్తూనే ఉన్నాను. పాపం మూర్తి రాజుగారు మీ కోసం ఎదురు చూస్తూ తను కూడా కాఫీ మానుకొన్నారు' అంది పక్క సీటు పిన్ని అదోలా పెదవి విరుస్తూ.

అటువంటి మాటలకి జవాబు ఇవ్వవలసిన అవసరం లేదని ఈ ఆఫీసులో చేరిన వారం నాటికే నేర్చుకొన్నాను. ఆమె మాటలు వినపట్టు ఉత్తరాలు ట్రేపు వెతుకులాటలో మునిగిపోయేను.

ఆ సాయంకాలం కూడా అంతా వెళ్ళిన మరి కొన్ని నిముషాలకు నా పని మిగిలిపోయింది. పని ముగించి ఒంటరిగా ఆఫీసు నుంచి బైటపడ్డాను. వీధి చివర బస్సుస్టాండు దగ్గర నా కోసం ఎదురు చూస్తున్నాడు మూర్తి రాజు.

'ఈ రోజు ఇటు నిలబడ్డారేం.... అటువైపు కదా మీ వస్తుండే నెంబరు బస్సు వస్తోంది' అన్నాను.

'ఈ రోజు మీతో పాటు మీ ఇంటికి రావాలని ...'

'ఎట్టిం రోజుకదా ఇంటికొచ్చి కేకులు, కిస్‌లు తీసుకొంటున్నారేమో? అలాంటి ఆశలేం పెట్టుకోకండి.... ముందే చెప్తున్నాను. భోజనానికి ఉంటానని మొండిపట్టుగా మీరు దక్కని ఉగాదిం చేసిన ఉసిరికాయ పచ్చడి, మిరియాల చారు మాత్రమే....'

'ఎండి కోసం వస్తున్నానని మీకెవరు చెప్పేరు?'

'మరెందుకోచ్చినట్లు?'

'మీ ఇంటికి వచ్చి మీ అమ్మగారితో చెప్పాలని'

'ఏమిటో?'

'కాలం గడిచిన ఈ కర్రిగెదంటే నాకెంతో ఇష్టమని.. గుప్పుతోడ పెట్టి మా ఇంటికి తీసుకుపోతానని.... ' మనసు నిండుగా అన్నాడు ఆ మాట.

'రాజూ' ఆనందం, ఆశ్చర్యం ధ్వనించేయి నా పిలుపులో..... అతన్ని ఎప్పుడూ అలా నే పిలవలేదు.... ఆ సమయంలో ఆ పిలుపు నా నోట ఎందుకు వచ్చిందో నే చెప్పలేను.

అతడు క్షణకాలం నా వంక వింతగా చూసేడు. అతని కళ్లలో తృప్తి.... అతడి మనసు నిండి పొరలుతున్న ఆనందం .... దాన్ని అదిమి పెట్టలేక ఉక్కిరి బిక్కిరి అయ్యాడు. ఏం చెయ్యాలో.... ఏ మనాలో నిర్ధారించుకోలేక తడబడ్డాడు.

"ఎంత కాలంగానో అనుకొంటున్నాను ఈ మాట. ఈ రోజు మిమ్మల్ని మీరు అలా కించ పర్చుకొంటుంటే.... నా కళ్లలో మీ రూపుకున్న విలువ, నా మనసులో మీ వ్యక్తిత్వానికున్న స్థానం ఎంత ఉన్నతమైందో తెలియ జేయాలని.... కాని ఎలా చెప్పను! ఏం చెప్పినా నా భావాల ముందు ఆ మాటలు హీనంగానే వినిపిస్తాయి ....

పదో నెంబరు బస్సు వచ్చింది. సాయంకాలం పూట ఉండవలసినంత రద్దీగానే ఉంది. ఇద్దరికీ కూర్చోడానికి దగ్గర దగ్గర నిల్చోడానికి స్థలం దొరికింది. 'తొందర పడకండి.... మరోసారి బాగా ఆలోచించుకోండి' అన్నాను నెమ్మదిగా అటునడుస్తూ.

'ఇంకానా.... అయిదేళ్ళుగా ఆకాంక్షిస్తున్నా, రాత్రి, పగలూ ఆరాధిస్తున్నా ఇంకా ఆలోచనేమి?' అతడి మాటలు సరిగాడు మొక్కలు పాడే సంగీతంలా వినిపించేయి.

బస్సు బయలు దేరింది. రోజూ చూస్తున్న మనుష్యులు, ఇళ్లు, చెట్లు చేమ ఆ రోజు కొత్తగా కన్పించేయి. బస్సులో ఉన్న అందరి ముఖాల్లో ఎందుకో అంతులేని ఉత్సాహం పొంగిపొరలుతున్నది. ఏమయింది? ఈ రోజు అంతా ఇంత సంతోషంగా ఎందుకున్నారు? ఈ రోజు పండుగా... పర్వదినమా.... ఉన్నట్టుండిలా? ఏమిటీ సంతోషానికి కారణం?

'నీ మనసులోని భావాల్ని ఎదుటివారిలో చూస్తున్నావు.. నీలో పొంగులువారుతున్న ఆనందం పరిసరాలలో ప్రతిఫలిస్తున్నాది.... అంతే' ఎవరో చెవి దగ్గరగా నోరు పెట్టి సమాధానం చెప్పినట్లుయింది.

'దిగండి.... మనస్టాపు వచ్చింది'

మూర్తి రాజు తట్టి పిల్చేవరకు ఆ విషయాన్ని గుర్తించ లేదు. అరగంట ప్రయాణం.. అప్పుడే గడచి పోయిందా? ఆశ్చర్యంగా చూసి అతని పక్కన నడక సాగించేను.

'ఇది ఏళ్ల తరబడిగా నాలో కదులాడుతున్న కోరిక. ఈ నాటికి ధైర్యంగా మీ ముందు విన్నవించుకొంటున్నాను. మీరు నిండు మనసుతో నా కోర్కెను మన్నిస్తారని.....'

అమ్మ అనుజ్ఞ పొందడానికి ఇంకా అతనేమేమో అంటున్నాడు. ఆ మాటలు నా చెవిలో పడలేదు. పడ్డవాటిని కూడా సరిగా అర్థం చేసుకొనే స్థితిలో మనసు లేదు. అమ్మ చెప్పబోయే జవాబు కోసం నా మనసు తహ తహ లాడింది. వయసొచ్చిన [illegible] కూతురికి తగినంత కట్నం పెట్టలేని కారణంగా పెళ్లి కాలేదని పదేళ్ల క్రిందటే అల్లలాడిన అమ్మ సలక్షణంగా ఉద్యోగం చేసుకొంటున్నవాడు, [illegible] వైన భావాలు, ఉదారమైన మనసు కలవాడు ఏరి, కోరి స్వయంగా వచ్చి పెళ్లి చేసుకొంటానంటే ఏమంటుంది. ఎగిరి గంతేయడం [illegible] దానికి ఇంకో జవాబు ఏముంటుంది?

జీవితంలో ఏనాటి నుంచో కలలు కంటున్న శుభదినం ఈ నాటికి తనంత తానుగా వచ్చి ముందర నిలిచిందన్న తృప్తి, ఆనందంతో అమ్మ కళ్ళలో కదులాడే భావాలు చూడాలని అటు కళ్ళు తిప్పేను. ఏ భావం ప్రసరించని ఆ కళ్ళు, నాన్నపోయినప్పటి నుండి కన్నీరు కార్చడమే కాని నవ్వడం ఎరగని ఆ కళ్ళు పాతబడి, రంగు వెలిసిపోయిన గాజు బుడ్లలా ఉన్నాయి ముభావంగా, అస్పష్టంగా ఏదో గొణిగింది అమ్మ.

ఆ పాటి అంగీకారానికే ఎగిరి గంతేసేడు మూర్తి రాజు. 'రా కల్యాణీ, మా అమ్మతో కూడా చెప్పి వద్దాం. తన కొడుకు బ్రహ్మచర్యం వదలించడం కోసం ఆ లోకం నుంచి దిగివచ్చిన దేవతని.... కాదు.... కాదు. . పొరపాటు... కర్రిగెదెని మా అమ్మ కూడా చూసి ఆనందిస్తుంది.' అన్నాడు మూర్తి రాజు ఆనందంతో మునకలు వేస్తూ.

'వెళ్లిరానా అమ్మా?'

'వెళ్ళు..... వేగం తిరిగిరా' నూతిలోంచి వచ్చినట్లు అతి దూరంగా, పొడి పొడిగా వినిపించింది అమ్మ మాట....

మూర్తి రాజు తల్లి భోజనం చెయ్యందే వెళ్ళడానికి వీల్లేదని బలవంతం పెట్టింది. ఎంత [illegible] కోవాలను కొన్నా ఆవిడ వదలలేదు 'మొక్కు [illegible] వంగింది మానయు తంగుతుందా [illegible] ఇంకా మూడు ముళ్ళు పడకముందే నా [illegible] విసని వానిని లేపొద్దన్న వాడిని కొంగుకు కట్టుకొన్నాక వింటావన్న ధరోశా ఏమిటి? [illegible] అయితే ఈ పెళ్లికి నేను ఒప్పుకో ఒప్పుకోను" అంది ఆవిడ నవ్వుతూ.

'అమ్మగారితో మీరు చెప్పండి. ఇంకో రోజు వస్తాను' అన్నాను మూర్తి రాజు సహాయం కోరుతూ.

'[illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]

మీ అత్తగారిష్టం' అంటూ అక్కడి నుంచి మెల్లగా జారుకొన్నాడు మూర్తిరాజు.

భోజనం చేసి ఎటూకాని సమయంలో బస్సు అందుకొని ఇంటికి వచ్చేసరికి బాగా ఆలస్యం అయింది. 'ఇంక మీరు వెళ్ళండి. లాస్ట్ బస్ మిస్ అయితే కష్టం' అన్నాను.

'కష్టం కాదు సుఖం.... అంచక్కా తిరిగి ఇక్కడికే వచ్చేస్తాను' అన్నాడు అతడు చిలిపిగా నవ్వుతూ.

'ఆపాటి దానికి వెళ్ళడం ఎందుకూ?'

'అమ్మతో సాకు చెప్పడానికి.... అసత్యవాద దోషం తగలకుండా ఉండడానికి...' నవ్వుముఖంతో వేయూవుతూ అతడు వెళ్ళిపోయేడు.

ఇల్లంతా చిమ్మచీకటిగా ఉంది. రాత్రి పొద్దుగుపా దివిటీలా దీపం వెలగందే నిద్రపోని బుచ్చిగాడి పక్క దగ్గర కూడా దీపం లేదు. ఏమయింది? గాలికి ఆరిపోయిందా? లేక కిరసనాయిల్ కొద్దిగా ఉండి కొడిగట్టి పోయిందా? అలవాటు పడిన ఇంట్లో తడుము కొంటూ పోయి వరండాగూటిలో ఉండే అగ్గిపెట్టె తీసి దీపం వెలిగించేను.

ఇల్లంతా శూన్యం... మనుషులున్న జాడలేదు. ఇంత రాత్రివేళ అంతా ఎక్కడికి వెళ్ళేరు? ఇంటికి తాళం అయినా పెట్టకుండా.... అందునా అమ్మ ఎక్కడికి వెళ్తుంది. ఓరవాకిలిగా వేసిఉన్న పక్క గది తలుపుతోసేను. గదిలో మూలగా ఉన్న మంచం మీద అమ్మ వెల్లకిలా పడుకొని నిద్రపోతున్నాది. చీమ చిటుక్కుమన్నా లేచి కూర్చునే అమ్మ ఇంత గాఢంగా నిద్రపోవడ మేమిటి? ఏదో పాడు శంక మనసులో బల్లెంలా దిగబడింది.

చేతిలో లాంతరు పట్టుకొని దగ్గరగా వెళ్ళేసరికి నలిగిన పక్కమీద అమ్మ. కాళ్ళూ, చేతులూ మంచం పట్టెమీంచి కిందికి వేలాడుతూ పడిఉంది.

అమ్మ మూసిఉన్న పిడికిలిలో మడతలతో నలిగి ఉన్న కాగితం.

'అమ్మా' ఏడుపు, ఆత్రం కలగలుపుగా ధ్వనించిన పిలుపు అది. అమ్మ పలకలేదు. ఆమె చేతిలో కాగితం ఆ విషాద గాథ చెప్పింది.

'నువ్వు పక్కన లేందే ఈ బాధ్యత నేనొక్కదాన్నే మొయ్యలేనే కల్యాణి! అందుకే ఈ నిర్ణయాని కొచ్చేను.—పెళ్ళి చేసుకొన్నంత మాత్రాన మిమ్మల్ని దూరం చేసుకొంటానా అమ్మా.... చెల్లెళ్లను, తమ్ముళ్లను నా బిడ్డలతో పాటు చూసుకొంటాను. ఈ బరువు బాధ్యతల్ని మోయడానికి ఇప్పుడు నేనొక్కదాన్నే ఉన్నాను. అప్పుడు మూర్తిరాజు కూడా తోడు ఉంటాడు— అంటావు.

నువ్వు అలా అంటావని నాకు తెలుసు కల్యాణి! దానికి మూర్తిరాజు కూడా ఒప్పుకొంటాడని నాకు తెలుసు. కాని ఆడదాని జీవితంలోని ఇంకో విషయం కూడా నాకు తెలుసు తల్లీ! అదే కన్నతల్లి మనసు. తన పిల్లల భవిష్యత్తు కోసం రాయిగా మారి పొగలిగే వెన్నవంటి కన్నతల్లి మనసు.

ఏడేళ్ల కిందట నీ పెళ్లి అనేమాట వినడానికి ఈ తల్లి హృదయం అహోరాత్రాలు కొట్టుమిట్టాడింది. కాని, ఈనాడు మిగిలిన ఈ పిల్లల కోసం.... నీ ఆనందానికి అడ్డుగోడగా నాకు నిలవక తప్పలేదు.

ఇది నీ అమ్మ స్వార్థం అను.... నలుగురు బిడ్డల భవిష్యత్తు కోసం ఒక కన్న బిడ్డ బ్రతుకును ఎందుకూ కొరగాకుండా కాలరాచిన త్యాగం అను.... ఏమన్నా సరే...... నా గురించి నువ్వేలా అనుకొన్నా సరే...... నాకు మీరంతా ఒకటే తల్లీ... మిమ్మల్ని పెంచి పెద్ద చేసిందికే ఈ నా పోరాటం..... ఆనాడు మీ నాన్నతో పోరాడేను......ఈనాడు....'

'అమ్మా' అంతులేని బాధ నా కంఠంలో సుళ్ళు తిరిగింది.

అమ్మ మీద పడి అలా ఎంతసేపు ఉండిపోయేనో?

'సినిమా చాలా బాగుందే అమ్మా.... ఎంత బాగుందను కొన్నావు?' ఏళ్ల తరబడి తీరని కోరిక ఆనాడు తీరిందన్న తృప్తి పిల్లల మాటల్లో ధ్వనించింది. ఒకర్ని తోసుకొంటూ ఒకరుగా అంతా గదిలోకి వచ్చేరు.... తమ ఆనందాన్ని అమ్మతో పంచుకోవాలని..... అమ్మమీద పడి కన్నీరు కారుస్తున్న అక్క. వాళ్లకంతా అయోమయంగా తోచింది.

'అక్కా.... అక్కా.... అమ్మ కేమయింది అక్కా....' ఒక్కుమ్మడిగా ప్రశ్నించేరు. అమ్మ కేమయిందో.... ఎందుకలా అయిందో.... ఏమని చెప్పను?

నలుగురి పిల్లల్ని దగ్గరికి తీసుకొని బావురుమన్నాను. నాన్నపోయిన రోజు గుర్తు కొచ్చింది. ఆ రోజు అందరికీ అండగా అమ్మ ఉంది..... ఈ రోజు......?